

Nr 279.

Av herr **Lindhagen**, om ytterligare avskrivning av sambandet mellan försvarsväsendet och kyrkan.

Att krig icke har något rotfäste uti de gudomliga lagarna utan sin grund i människornas och deras verks ofullkomlighet, därom äro väl praktiskt taget alla eniga. Utläggningar därom godtagas villigt. Det gick därför så lätt och smärtfritt att nå fullständig enighet mellan alla världens regeringar att uti Genèveprotokollet 1924 och pariserpakten 1928 förklara krig brottsliga. Samma ande svävade också över regeringarnes enhälliga deklARATIONER vid Haagkonferenserna 1899 och 1907, liksom även tidigare vid skilda tillfällen såsom under den heliga alliansens överenskommelse 1815 att styra sina riken efter guds bud. Även i medeltiden trädde världsliga och kyrkliga furstar tillsammans i Basel och gjorde enahanda deklARATION med beslut att genomföra en evig fred.

Urkristendomen måste också förklarligt ännu mer fördöma kriget och gjorde det även. Vid nordiska fredsmötet i Köpenhamn 1931 lämnade pastor Per Gyberg en intressant skildring av kyrkofäders och kyrkomötens utdömande av kriget och beklagande av soldatens yrke.

Samma historia upprepar sig även långt tidigare i historien, då yttersta Östern gick i spetsen för civilisationen.

Sålunda förklarade Laotse (Kina 604—524 f. K.) följande: »Aldrig seg-rar någon genom det råa våldets makt. Skulle någon genom eget görande vinna riket, kommer han att fördärva det. Skulle någon försöka fast-hålla det såsom rov, kommer han att förlora det. De, som i enlighet med den översinnliga lagen (Tao) vilja bistå en regent, må ej söka vinna välde genom vapenmakt. Sådant får sin vedergällning. Törnen, tistlar växa ymnigt på arméers lägerplatser, uti stora härars fotspår hungersår beständigt följa. Vapnen må vara aldrig så vackra, de äro dock olycksbådande ting, hatade, jag vågar säga det. Därför vägra de, som äga Tao, att bruka dem. Vapnen äro olycksbådande, de äro ej den vises verktyg. Endast i yttersta nödfall använder han dem. Lugn och stillhet skattas av honom högst. Seger genom vapenmakt är för honom något oskönt. De, som göra sådant till skönt, finna sin glädje i att döda människor. Men den, som har sin glädje i att döda människor, bör ej få ha något inflytande på riksstyrelsen.»

Konfutse (Kina 551—479 f. K.) har skrivit världens förnämligaste politiska program. Det inledes med en erinran, att »de gamle började med att rätt styra staten». Det slutar med: »Från himlens son till folket be-

traktade alla personens kultivering som roten till allt annat. Vårdslösa roten och ändå ordna grenarna, det är omöjligt.»

Mong-Dsi (Kina 372—289 f. K.) myntade följande: »Den, som stöder sig på våld och på ytan hycklar mildhet, blir furstarnas ledare. Men han måste besitta ett stort rike. Den, som stöder sig på själsstyrka och övar mildhet, blir världens konung. En sådan konung är icke beroende av sitt rikets storlek. Den som lägger under sig människor med våld, den lägger dem icke under sig i deras hjärtan, utan blott emedan de icke äro honom vuxna i våld. Den, som underlägger sig människorna genom själsstyrka, den jubla de mot i sina hjärtan och äro honom verkligen undersåtliga. Mildhet bringar ära, hårdhet bringar skam.»

Ett gammalt kinesiskt ordspråk har varit: »Av gott järn smidas icke spikar, goda människor bli icke soldater.»

*

Sommaren 1915 vistades jag en tid i Berlin och blev satt i tillfälle att besöka de i och invid staden förlagda krigsinstitutionerna. Det var ett studium, som aldrig glömmes. Vid sidan av krigssjukhusen grep mig mest en krigspredikan i en av stadens förnämsta kyrkor. Där stod den stackars predikanten och åkallade på styrelsens befallning i olika vändningar Guds välsignelse och bistånd över de tyska vapnen. Varje krigsförande eller vissa av dem vädjade till sin gud på enahanda sätt.

Detta var ett fördummelsearbete så oerhört, att man icke kan tänka sig något mera beklagansvärt. Detta är icke något annat än än skörd av de skilda hierarkiernas dogmbildningar, dessas oförenliga motsatser, deras behov av var sin gud, som kan antagas vara villig att stå för ett sådant privat rusthåll. Den rena primitiva hedniska avgudadyrkan således och det högsta kristna väsendets söndertrasande till en barbar.

Religionerna hava som sagt sin upprinnelse i en säkerligen evig trängtan att kunna uppfatta och konkretisera den obekanta världen och i betryckta stunder söka en tillflykt dit från det kända jordelivets vanskligheter. Gripande är filosofen Kants bekännelse: »Ingenting har förvånat mig så mycket som stjärnvalvet över mig och samvetet inom mig.»

Hierarkierna ha sedan, som sagt, genom sina stridiga dogmbildningar organiserat ner förenämnda behov till vidskepelse och andlig trældom. Det var mot denna gudaskymning i katolska kyrkan, som Voltaire utslungade sitt: Krossa den skändliga (Ecrasez l'infâme). Denna föresats är lika aktuell ännu, men måste riktas mot alla kyrkor. För min del fritager jag dock därifrån de individuella prästerna, ty de äro, som vi andra, människor och kunna intet hjälpa. Det är det hierarkiska dogmsystemet, från vilket världen måste befrias, såsom en fordran för att den någonsin skall bliva upplyst.

Krigspredikningen i Berlin gav mig en av impulserna till motionen år 1922 i första kammaren. Man kan icke glömma någonting sådant. Och nu

uppfordrar oss tidsläget, såvitt jag förstår, att var i sin vrå väcka uppmärksamhet ånyo (motionerna 214 och 278) på vad, som måste ske och följaktligen även någon gång kommer att ske.

Om nu således alla äro ense om, att krigen i och för sig äro ett förkastligt uttryck av människornas ofullkomlighet, så böra vi väl kunna förstå, att den obekanta världen, vanligen personifierad i begreppet gud, ännu mer är på det klara med den saken.

Denna utläggning är rätteligen ett tillägg till motiveringen i en föregående motion (nr 214). Den är dock utbruten för att här komma fram redan nu jämväl till ett praktiskt resultat för dagen, och man bör, för att åter citera Laotse, »betrakta det lilla som stort». Av det sagda framgår nämligen, att militärväsendet må vara vad det är och kunna härledas till ett visst orsakssammanhang. Visst är däremot, att det icke står i något broderskapsförhållande till människornas gudsbegrepp och samvetskrav. Därav följer väl bland annat, för att gå rakt på saken, att det måste vara icke blott obehövt utan orätt gjort mot »gud och människor» att söka binda samman andlig själavård och materiellt krigsväsende.

I detta sammanhang må således erinras, att statsmakten dock redan litet smått börjat skriva bort detta sammanhang mellan kyrkan och militärväsendet. Institutionen med regementspastorer är redan av statsmakten borttagen. Detta var ett ganska viktigt steg. Den forna litanian och den så kallade allmänna kyrkobönen föreskrevo, att vid gudstjänsterna skulle nedkallas den högstes välsignelse över bland annat rikets styrelse samt »krigsmakten till lands och vatten». Från och med år 1917 ersattes nämnda bön med bönen: »Förläna din hjälp till rikets styrelse och försvar.» Därmed hade man således velat giva den allmänna opinionen ett litet lystmäte i ordalagen med bibehållande i alla fall av själva saken.

Den allmänna opinionen var begripligt nog icke nöjd. Därför befriade regeringen år 1930 det svenska prästerskapet från den ovillkorliga skyldigheten att bruka ens år 1917 års bön. I stället påbjöds för fastetiden med undantag för botdagen och långfredagen en förkortad form av litanian samt för den övriga delen av kyrkoåret tvenne nya alternativ. I berörda tre nya böneformulär nämndes ej ett ord om rikets försvar. Prästerskapet äger således nu välja mellan dessa olika formulär utom på botdagen och långfredagen, då det från predikstolarna ovillkorligen skall bedjas för även rikets försvar. Varför just på dessa framskjutna dagar?

Den 31 oktober 1931 har emellertid svenska antimilitaristiska prästers och predikanter förbund ingått till regeringen med en hemställan:

1) att förbönen för rikets försvar måtte helt borttagas såväl ur den allmänna kyrkobönen som ur litanian i dess utförligare form;

- 2) att prästerskapet fullständigt befrias från befattningen med militära kungörelser och rapporter;
- 3) att de i kyrkans handbok kap. 2 ännu bevarade formulär för »bön i krigstider» samt »bön i fält» bortrensas;
- 4) att mobiliseringsringning med kyrkornas klockor avskaffas;
- 5) att prästerskapet befrias från att stå militärmyndigheterna till tjänst med periodvis återkommande rapporter angående den värnpliktiga ungdomen.

Genom dessa krav eller åtminstone vissa av dem bortskäres ytterligare något av det onaturliga sambandet mellan militärväsendet och kyrkan till båda institutionernas liksom även samhällets fördel. Det synes mig vara av vikt, att riksdagen understryker även denna angelägenhet, helst det visat sig, hur svårt det varit att på regeringens initiativ efter eklestiasitikministerns föredragning komma till uppriktiga och rediga beslut.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte överväga ovan omnämnda av svenska antimilitaristiska prästers och predikanter förbund gjorda framställningar, såvitt därigenom, till båtнад för både militärväsendet och kyrkan, ytterligare avskrivs det onaturliga sambandet mellan försvarsväsendets och kyrkans uppgifter.

Stockholm den 1 februari 1932.

Carl Lindhagen.